

سنجش مقدار موفقیت تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان گچساران

فاطمه علی پناهیان^{۱*} و آیت اله کرمی^۲

تاریخ دریافت: ۹۷/۱/۱۵ تاریخ پذیرش: ۹۷/۳/۱۸

چکیده

بخش تعاون به‌عنوان یکی از ارکان اصلی در نظام اقتصادی ایران مورد توجه برنامه‌ریزان کشور است. از این‌رو، تحقق اهداف اقتصادی و هدایت فعالیت‌ها به سمت بخش تعاون بویژه تعاونی تولید کشاورزی در ایران در شرایطی که افزایش سریع جمعیت، کاهش امنیت غذایی و افزایش ضریب وابستگی را در پی دارد، از جایگاهی ویژه برخوردار است. این پژوهش نیز با هدف بررسی مقدار موفقیت تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان گچساران انجام شده است. ابزار پژوهش، پرسش‌نامه‌ای محقق ساخته شامل بخش‌های اهداف اجتماعی- فرهنگی، اهداف اقتصادی، اهداف ساختاری- زیرساختی، اهداف محیطی (برون سازمانی)، اصول تعاون و مقدار رضایت اعضا بود. افزون بر آن، مقدار پایایی مؤلفه‌های پرسش‌نامه بالای ۰/۷ به دست آمد که حاکی از اعتبار بالای ابزار پژوهش می‌باشد. تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز با نرم‌افزار spss انجام شد. جامعه آماری این پژوهش نیز اعضای عادی تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان گچساران بود که با نمونه‌گیری تصادفی ساده ۹۰ نفر از اعضا به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. یافته‌های پژوهش نشان دادند که ۱۵/۶ درصد اعضا موفقیت تعاونی را در سطح ضعیف، ۴۱/۱ درصد در سطح متوسط، ۲۴/۴ درصد موفقیت تعاونی را در سطح خوب و ۱۸/۹ درصد عالی ارزیابی کردند. در این پژوهش سطح متوسط به بالا برای موفق بودن تعاونی‌ها در نظر گرفته شد.

طبقه بندی R1, R12, R58: JEL

واژه‌های کلیدی: تعاون‌های تولید، مقدار موفقیت، شهرستان گچساران.

^۱ - دانش‌آموخته کارشناسی ارشد توسعه روستایی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران.

^۲ - دانشیار اقتصاد کشاورزی، گروه مدیریت توسعه روستایی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران.

*- نویسنده مسئول مقاله: fatemehalipaniyan@gmail.com

پیشگفتار

مهم‌ترین دستاوردهای اقتصادی - اجتماعی انسان‌ها از راه مشارکت فراهم شده است. از جمله شکل‌های حقوقی مشارکت که در مقایسه با سایر اشکال آن، پافشاری بیش‌تری بر جنبه‌های انسانی دارد، شکل‌گیری و فعالیت انسان‌ها در قالب سازمان‌های تعاونی است. تعاون به معنای وسیع و عام، همکاری و مشارکت دسته جمعی مردم در حل مشکلات اقتصادی و اجتماعی آن‌هاست. (امینی و همکاران، ۱۳۸۷) تعاونی در یک بنیان قوی اقتصادی و یک مفهوم پایه اجتماعی قرار می‌گیرد. منطق اقتصادی در پشت تشکیل یک تعاونی و گسترش نهضت تعاون در وجود نابرابری در توزیع درآمد و ثروت و نیاز به تعدیل آن‌ها از طریق اصول همکاری مشهود است. در این راستا و با توجه به این‌که نیمی از جمعیت جهان در نواحی روستایی زندگی می‌کنند که از نظر فقر زیاد، سوء تغذیه زیاد و سطح سواد کم، بخشی از جمعیت جهان به شمار می‌آیند. رفع معضلات این جمعیت عظیم از راه برنامه‌ریزی آگاهانه و توسعه روستایی امکان‌پذیر است (حیدری ساربان، ۱۳۹۱). این نظام در اوایل دهه ۱۳۵۰ بعد از اصلاحات ارضی در ایران با هدف افزایش تولید، یکپارچه‌سازی اراضی کشاورزی، انجام خدمات زیربنایی و استفاده بهینه از نهادهای موجود، شکل گرفت (سعدی، ۱۳۸۶). یکی از گونه‌های شرکت‌های تعاونی که نقشی مهم در زندگی مردم، بویژه روستاییان و کشاورزان دارد، شرکت تعاونی تولید روستایی است که همواره به‌عنوان یکی از راههای اساسی برای چیره شدن بر مشکلات کشاورزی مطرح بوده است (کریمی و همکاران، ۱۳۹۳). این شرکت‌ها یکی از مراحل پیشرفته تعاونی می‌باشند که در توسعه روستایی نقش بسزایی را ایفا می‌کنند. تاکنون دولت برای حمایت از آن‌ها هزینه زیادی کرده است. هدف از شرکت‌های تعاونی تولید یکپارچه کردن قطعات اراضی زارعان عضو تعاونی تولید، فراهم کردن بیش‌ترین استفاده از منابع آب و خاک کشور، ترویج شیوه‌های معیشت و کار، احیای اراضی بایر، در نهایت، افزایش تولید و درآمد کشاورزان می‌باشد (بذرافشان، ۱۳۸۹). بخش تعاونی به‌عنوان یکی از ارکان اصلی در نظام اقتصادی ایران مورد توجه برنامه‌ریزان کشور قرار دارد و بمنظور رسیدن به اهداف اقتصادی، هدایت فعالیت‌ها به سمت بخش تعاون به‌ویژه تعاونی تولید روستایی در ایران در شرایطی که افزایش سریع جمعیت، کاهش امنیت غذایی و افزایش ضریب وابستگی را در پی دارد از جایگاهی ویژه برخوردار است (دانشور کاخکی و همکاران، ۱۳۸۸). فعالیت شرکت‌های تعاونی تولید کشاورزی در راستای کاهش هزینه‌ها و افزایش مقدار تولید سودمند بوده و تعاونی ساختاری مناسب برای توسعه اقتصادی در روستاهاست (جعفری و غفاریان عصادست، ۱۳۹۱). تعاونی تولید کشاورزی نوعی نظام بهره‌برداری مبتنی بر تعاون است که در آن بهره‌برداران با کشت یکپارچه و با حفظ مالکیت فردی به تولید و زراعت جمعی می‌پردازند (حسینی و همکاران، ۱۳۹۳). این تعاونی‌ها به‌عنوان یکی از مهم‌ترین

منابع تولید محصولات کشاورزی، از متولیان بوجود آوردن امنیت غذایی در کشور بشمار می‌آیند (قدیری مقدم و نعمتی، ۱۳۹۰). توجه به رشد و توسعه شرکت‌های تعاونی بمنظور دستیابی به اهداف والای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، که در سایه شناخت مفاهیم موفقیت تعاونی‌ها شکل می‌گیرد، بسیار ضروری است (صفری و همکاران، ۱۳۸۸). تعاون‌های تولید با سهم معادل ۴۷ درصد از کل اعضای تعاونی‌ها نزدیک به ۴۰ درصد از کل اشتغال ایجاد شده در بخش تعاونی را به خود اختصاص داده‌اند که این امر بیانگر اهمیت و نقش به‌سزای این تعاونی‌ها در ایجاد اشتغال است (حیدری و همکاران، ۱۳۹۴). در بخش تعاون، مقوله انگیزش و ارضای نیازهای انسان یکی از عوامل سودمند در افزایش عملکرد در محیط کاری، افزایش بهره‌وری و کارایی مراکز و سازمان‌ها می‌باشد. بنابراین، انگیزه و ارضای نیازها در رسیدن به اهداف سازمانی به‌عنوان یکی از شاخص‌های اصلی و متغیرهای سودمند در موفقیت سازمان‌ها است. (ثمری و رسول‌زاده، ۱۳۸۷). گچساران یکی از شهرستان‌های جنوبی ایران در جنوب غربی استان کهگیلویه و بویراحمد است که در چند سال اخیر سهمی از تعاونی‌های کشور را به خود اختصاص داده تاکنون مقدار موفقیت این تعاونی‌های تولید سنجش نشده است. هدف اصلی پژوهش سنجش مقدار موفقیت تعاونی‌های تولید روستایی شهرستان گچساران است.

پرسش‌های پژوهش

- آیا بین موفقیت تعاونی و توجه به اصول تعاونی رابطه‌ای معنادار وجود دارد؟
- آیا بین موفقیت تعاونی و رضایت از تعاونی رابطه‌ای معنادار وجود دارد؟

مروری بر ادبیات موضوع

کرمی و آگهی (۱۳۸۹)، در پژوهش خود بیان کردند براساس افق چشم‌انداز توسعه ۱۴۰۴ باید ایران در جایگاه نخست علمی-اقتصادی و فناوری در میان کشورهای منطقه قرار گیرد. از آن‌جا که تعاونی‌ها از الگوی موفق اقتصادی-اجتماعی مطرح در جهان بشمار می‌آیند که توانایی قرار گرفتن در خدمت توسعه پایدار روستایی و برقراری عدالت را دارند و با اندیشه بر این نکته که دستیابی به این هدف متعالی تنها با تلاش انسان‌ها و ارتقای سرمایه انسانی و اجتماعی امکان‌پذیر است زمینه ارتقای سرمایه‌های انسانی و اجتماعی در تعاونی‌های تولید است. (امینی و همکاران، ۱۳۷۸) هم در بررسی موفقیت شرکت‌های تعاون روستایی استان اصفهان و ارزیابی سازه‌های مؤثر بر آن، بیان کردند که عدم موفقیت تعاونی بخاطر مشارکت پایین اعضا، قدرت اقتصادی کم و بسیار کم شرکت، پایین بودن میزان آگاهی افراد و پایین بودن آموزش کافی بوده است. (آزادی و کرمی،

۱۳۸۰) افزایش درآمد، مشارکت روستاییان در تصمیم‌گیری و در جامعه روستایی، افزایش برابری و عدالت اجتماعی در بخش کشاورزی و گسترش تعاونی‌های تولید و رفاه شغلی (تسهیل و تسریع دسترسی کشاورز به ادوات ماشینی در هنگام نیاز) را در موفقیت تعاونی‌ها سودمند می‌دانند. همچنین، (صدیقی و درویشی‌نیا، ۱۳۸۱) دریافتند که مقدار دسترسی به ماشین‌های کشاورزی، رضایت‌مندی اعضا، مقدار مشارکت اعضا در امور تعاونی، برنامه‌های آموزشی و ترویجی و کیفیت آن، و رضایت‌مندی کیفیت فعالیت‌های ترویجی شرکت‌ها از عوامل سودمند بر موفقیت و تحقق اهداف شرکت بوده است. (امینی و فلاح، ۱۳۸۷) هم در بررسی موفقیت شرکت‌های تعاونی روستایی استان اصفهان و ارزیابی سازه‌های مؤثر بر آن، به این نتیجه رسیدند که سواد اعضا، سابقه عضویت آنها در تعاونی‌ها، آموزش، سطح آگاهی و مقدار مشارکت اعضا، هریک به‌عنوان مهم‌ترین عوامل پیش‌برنده موفقیت تعاونی‌ها شناخته می‌شود و این شرکت‌ها موفقیت چندانی بدست نیاوردند. متغیرهای عضویت در تعاونی، ساختار تعاونی، سرمایه تعاونی، رشد سهام هر عضو، سواد، مشارکت اعضا، سطح برخورداری از آموزش و مقدار آگاهی اعضا، بر موفقیت این شرکت‌ها ارزش مستقیم داشته و عملکرد سازمان تعاون روستایی و منفعت طلبی مدیران بانفوذ در تعاونی‌ها نیز بر موفقیت آن‌ها ارزش مستقیم، اما منفی داشته است. (حیدرپورتوتکله و همکاران، ۱۳۸۷) هم عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی‌ها را به چهار دسته گسترش مشارکت اعضا، مدیریت داخلی، نظارت و آموزش و ارتباطات خارجی تقسیم کردند. همچنین، (عباسی و همکاران، ۱۳۸۸) در بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت و عدم موفقیت تعاونی‌های تولیدی استان اردبیل به این نتیجه رسیدند که متغیرهای مقدار مشارکت، رضایت از عملکرد اداره تعاونی، همگامی اعضا، مقدار هم‌فکری اعضا، مقدار رضایت از عملکرد هیئت مدیره، مسئولیت‌پذیری اعضا، مقدار دلبستگی اعضا به هم، مقدار اعتماد متقابل اعضا، نگرش به چگونگی مدیریت و روابط عاطفی اعضا در موفقیت تعاونی‌ها نقش دارند و (شعبان‌علی فمی و همکاران، ۱۳۸۵) عمده‌ترین سازه‌های موفقیت تعاونی‌ها را عوامل روان‌شناختی و انگیزشی، محیط توانمندساز و توانایی‌های مدیریتی و ارتباطی، و توانمندی‌های بازاریابی و بازار رسانی فرآورده‌ها ذکر کرده‌اند و بیان نمودند که دولت در راستای اقدام‌های مداخله‌گرانه خود برای افزایش توانمندی‌های تعاونی‌ها باید این چهار محور را در نظر داشته باشد. همچنین، (کریمی و همکاران، ۱۳۹۳: ۳۵۲-۳۵۰) هم در پژوهش واکاوی سازه‌های اجتماعی سودمند بر موفقیت تعاونی‌های تولید روستایی مطالعه موردی: شهرستان بویراحمد بیان کردند بهبود شرایط کشاورزی و بوجودآوردن امنیت غذایی برای مردم از مهم‌ترین اهداف برنامه‌های توسعه کشاورزی است. به همین دلیل شناخت عوامل سودمند بر موفقیت تعاونی‌های تولید اهمیت دارد. از این‌رو، هدف کلی این مقاله بررسی سازه‌های اجتماعی سودمند بر موفقیت

تعاونی‌های تولید روستایی شهرستان بویراحمد بود. نتایج پژوهش حاکی از این است که تعاونی‌های مطالعه شده از لحاظ دستیابی به اهداف از پیش تعیین شده چندان موفق نبودند و (فدایی و فال سلیمان، ۱۳۹۰: ۸۳) هم در پژوهش نقش شرکت‌های تعاونی تولید کشاورزی (روستایی) در ارتقای سطح زندگی و رفاه اعضا مطالعه موردی شهرستان‌های فارس و کوهرنگ به این نتیجه رسیدند که شرکت‌های تعاونی تولید کشاورزی موجب اشتغال‌زایی، موجب افزایش اشتغال افراد غیرماهر و کاهش بی‌کاری فصلی و پنهان، ماندگاری جمعیت در نواحی روستایی و باعث بهبود شاخص‌های رفاهی (افزایش قدرت خرید و سرمایه‌گذاری) شده است. (پاترا و آجستی، ۲۰۱۳)^۱. در پژوهش تعاونی‌ها، توسعه روستایی و کشاورزی: مفاهیم نقش، مسایل و سیاست بیان کردند که ارایه وام‌های کوتاه مدت به کشاورزان، شفافیت در ضمانت عملکرد آن‌ها در بهره‌برداری از وام‌های بهره‌زا، بهبود ارزیابی اعتبارات و مدیریت شیوه‌های ریسک، عدم دخالت‌های بی‌مورد دولت، رسیدن به بی‌طرفی سیاسی، موجب توسعه تعاونی‌ها کشاورزی در هند می‌شود. (فریک، ۲۰۱۲)^۲ در پژوهش بسترهای اقتصادی کسب و کار تعاونی در کشاورزی اسلوونیایی بیان کرد که کشاورزان در شرایطی ویژه به سازمان دهی و استفاده از تعاونی برای اهداف عملی می‌پردازند. نظریه‌های اقتصادی، تشکیل تعاونی را توجیه نمی‌کند مگر این که منافع کشاورزانی که از تعاونی‌ها استفاده می‌کنند واقعی باشند با استفاده از تعاونی سودی به آن‌ها برسد. (ردریگز، ۲۰۰۳)^۳ در مطالعات خود در اسپانیا، بیان کردند آموزش و پرورش موجب تغییرات مثبت در ساختار سازمانی شده و افرادی که آموزشی کم‌تر دارند، مانع پیشرفت فعالیت‌های تعاونی هستند.

با توجه به نتایج پژوهش‌های انجام شده به وسیله پژوهش‌گران متغیرهایی افزایش سطح آگاهی فنی و تخصصی، افزایش دسترسی به نهاده‌ها، تسهیل ارتباط روستاییان با مراکز دولتی، بازاریابی محصولات کشاورزی، حمایت مالی دولت، پایین بودن مدت زمان دریافت وام، پایین بودن نرخ سود تسهیلات، ارتباط عاطفی و درونی اعضا، بازاریابی مناسب، تجهیزات پیشرفته، جوانی اعضای تعاونی مهم‌ترین متغیرهایی سودمند در موفقیت تعاونی‌ها هستند و بر اساس مرور پیشینه پژوهش، چارچوب مفهومی زیر برای این پژوهش ارایه شد.

^۱- Patra and Agasty, 2013

^۲- Frick, 2012

^۳- Rodriguez, 2003

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از لحاظ مقدار و درجه کنترل متغیرها میدانی و لحاظ ماهیت نیز از نوع توصیفی-تحلیلی می‌باشد. روش گردآوری داده‌ها در این پژوهش پیمایش می‌باشد و ابزار گردآوری داده‌ها پرسش‌نامه است. برای تعیین پایایی پرسش‌نامه از ضریب آلفای کرونباخ و نرم‌افزار SPSS استفاده کرده است که آلفای کرونباخ اهداف اجتماعی ۰/۹۲، اهداف اقتصادی ۰/۸۴، اهداف ساختاری - زیرساختی ۰/۹۲، اهداف محیطی ۰/۹۰، اصول تعاونی ۰/۵۶ و رضایت از تعاونی ۰/۸۷ بود محدوده مکانی در این پژوهش شهرستان گچساران واقع در استان کهگیلویه و بویراحمد است. مساحت این شهرستان ۶۸۳/۴ کیلومتر مربع است. جامعه آماری شامل تعاونی‌های تولید شهرستان گچساران است. برای گردآوری داده‌ها مورد نظر، پرسش‌نامه‌ای براساس اهداف و کارکردهای مندرج در اساس‌نامه‌ی تعاونی‌های تولید کشاورزی تهیه شد. برای بررسی مقدار موفقیت این تعاونی‌ها، کارکردهای اجتماعی و فرهنگی با (۱۴ گویه)، کارکردهای اقتصادی با (۱۳ گویه)، کارکردهای ساختاری-زیرساختی با (۱۹ گویه) و کارکردهای محیطی (برون سازمانی) با (۱۰ گویه) به صورت طیف لیکرت پنج قسمتی (۱= خیلی کم، ۲= کم، ۳= متوسط، ۴= زیاد و ۵= خیلی زیاد) داده شد برای تعیین روایی پرسش‌نامه، چند نسخه از آن در اختیار استادان گروه توسعه روستایی دانشگاه یاسوج قرار گرفت و اصلاحات لازم برحسب پیشنهادها آن‌ها صورت گرفت در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از نرم‌افزار (spss) استفاده شد. برای دستیابی به داده‌ها از آمار توصیفی (فراوانی، درصد، بیشینه، کمینه، میانگین، انحراف معیار و ضریب تغییرات) استفاده شد.

یافته‌ها

یافته‌ها نشان دادند میانگین سن پاسخگویان حدود ۵۳ سال با انحراف معیار ۱۳ سال است که بیش‌تر آن‌ها (۲۲/۲۲ درصد) در گروه سنی ۶۰ سال قرار دارند و کوچک‌ترین آن‌ها ۲۲ و بزرگ‌ترین آن‌ها ۸۵ سال داشت. تقریباً ۴/۴ درصد پاسخگویان زنان (۴ نفر) و ۹۵/۶ درصد آن‌ها را مردان (۸۶ نفر) تشکیل می‌دهند. بررسی سطح تحصیلات پاسخگویان نشان داد که ۲۱ نفر از آنان (۲۳/۳ درصد) بدون تحصیلات و ۳۶ نفر از آنان (۳۹/۹ درصد) دارای تحصیلات زیر دیپلم هستند در حالی که سطوح تحصیلی دیپلم ۱۷ نفر (۱۸/۹ درصد) و کاردانی ۳ (۳/۳ درصد) و دانشجوی ۱ نفر (۱/۱) و ۱۰ نفر کارشناسی (۱۱/۱) و ۲ نفر کارشناسی ارشد (۲/۲ درصد) در رتبه‌های بعدی هستند میانگین سابقه عضویت پاسخگویان ۱۶/۵۵ سال بیش‌ترین ۲۵ و کم‌ترین ۱ سال با انحراف معیار ۵/۳۴ سال است که اکثریت آن‌ها ۳۷ (۴۱/۱۱ درصد) بیش‌تر از ۲۰ سال است. و ۱۰ نفر (۱۱/۱)

مجرد و ۸۰ نفر (۸۸/۹) متأهل بودند و ۷ نفر (۷/۸) در شهر و ۸۳ نفر (۹۲/۲) در روستا سکونت داشتند. سابقه فعالیت در شغل کشاورزی بیشترین ۶۰ سال و کمترین ۱ سال با میانگین ۲۶ سال بود. سابقه فعالیت در تعاونی به عنوان کارمند بیشترین ۲۵ سال و کمترین صفر با میانگین ۱/۵ سال بود. تعداد افراد مورد سرپرستی بیشترین ۱۲ نفر و کمترین ۱ نفر با میانگین ۴/۸ بود زمین مورد مالکیت بیشترین ۲۷ هکتار و کمترین ۱ هکتار و میانگین ۶/۸ بود تعداد قطعات زمین مورد مالکیت بیشترین ۶ قطعه و کمترین ۱ قطعه و میانگین ۱/۸ قطعه بود. شرکت در دوره‌های آموزشی ۶۵ نفر (۷۲/۲) بودند که در دوره‌های آموزشی که به وسیله شرکت تعاونی برگزار می‌شد شرکت کردند و ۲۵ نفر (۲۷/۸) شرکت نکردند. هدف عضویت اعضا در تعاونی ۲۶ نفر (۲۸/۹) برای تهیه کالاهای بارانه‌ای و ۲۰ نفر (۲۲/۲) فروش محصولات کشاورزی به شرکت و ۳۲ نفر (۳۵/۶) علاقه به تعاون و کارگروهی ۱۱ نفر (۱۲/۲) برای دریافت وام و ۱ نفر (۱/۱) عضویت اجباری برای دریافت امتیازهای مربوطه بود. بازارهای فروش ۵۸ نفر (۶۴/۴) شهرهای اطراف، ۸ نفر (۸/۹) در روستا، ۱۶ نفر (۱۷/۸) در شهرهای دیگر استان، ۷ نفر (۷/۸) در استان‌های دیگر و ۱ نفر (۱/۱) محصولات خود را صادر می‌کرد.

بر اساس جدول ۱ در رتبه‌بندی مقدار موفقیت تعاونی‌های تولید کشاورزی در عوامل اجتماعی ۱۰ گویه در چارچوب طیف لیکرت مطرح شد. گویه افزایش سطح آگاهی با ضریب تغییرات ۰/۴۱ در رتبه نخست و مشارکت دادن اعضا در تصمیم‌گیری امور تعاونی با ضریب تغییرات ۰/۵۸ در رتبه آخر است.

بر اساس جدول ۲ در رتبه‌بندی موفقیت تعاونی‌های تولید کشاورزی در اهداف اقتصادی ۱۰ گویه در چارچوب طیف لیکرت مطرح شد. از لحاظ میانگین، انحراف معیار و ضریب تغییرات، تهیه و توزیع بهینه بذرها اصلاح شده با ضریب تغییرات ۰/۴۱ در رتبه نخست و آشنایی با نیاز مصرف‌کنندگان با ضریب تغییرات ۰/۶۱ در رتبه آخر قرار داشت.

بر اساس جدول ۳ در رتبه‌بندی مقدار موفقیت تعاونی‌های تولید کشاورزی در اهداف ساختاری ۱۰ گویه در قالب طیف لیکرت مطرح شد. از لحاظ میانگین، انحراف معیار و ضریب تغییرات، روابط دوستانه قوی بین مدیران و سایر اعضا با ضریب تغییرات ۰/۴۷ در رتبه اول و ایجاد جاده‌های فرعی بین مزارع ۰/۶۳ در رتبه آخر است.

بر اساس جدول ۴ در رتبه‌بندی موفقیت تعاونی‌های کشاورزی در اهداف محیطی ساختاری ۱۰ گویه در چارچوب طیف لیکرت مطرح شد. از لحاظ میانگین، انحراف معیار و ضریب تغییرات، کاهش اختلاف با نهادهای دولتی بعد از تعاونی با ضریب تغییرات ۰/۵۲ در رتبه نخست و افزایش حمایت دولت در قالب تعاونی با ضریب تغییرات ۰/۶۲ در آخر است.

آیا بین مقدار موفقیت تعاونی و توجه به اصول تعاونی رابطه‌ای معنادار وجود دارد؟
بر اساس جدول ۵ در رتبه‌بندی مقدار اصول تعاونی‌های تولید کشاورزی ساختاری ۸ گویه در چارچوب طیف لیکرت مطرح شد (از لحاظ میانگین، انحراف معیار و ضریب تغییرات، عضویت آزاد و داوطلبانه با ضریب تغییرات ۰/۳۵. در رتبه اول و عدم مشارکت در فعالیت‌های سیاسی با ضریب تغییرات ۰/۶۲ در رتبه آخر قرار داشتند.

تحلیل: نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل آماری نشان داد. تفاوتی معنادار بین مقدار شناخت از اصول تعاونی و موفقیت تعاونی وجود دارد. سطح معناداری ۰/۰۲۱ شده است و همبستگی ۰/۲۳۴ بنابراین، رابطه بین این دو معنادار بود و رابطه ضعیف است.

آیا بین مقدار موفقیت تعاونی و رضایت از تعاونی رابطه‌ای معنادار وجود دارد؟
بر اساس جدول ۷ در رتبه‌بندی مقدار رضایت از تعاونی‌های تولید کشاورزی ۶ گویه در چارچوب طیف لیکرت مطرح شد از لحاظ میانگین، انحراف معیار و ضریب تغییرات، رضایت از تأمین نهاده‌ها و نحوه توزیع آن به وسیله تعاونی با ضریب تغییرات ۰/۴۲ در رتبه نخست و رضایت از کیفیت برنامه‌های ترویجی شرکت تعاونی با ضریب تغییرات ۰/۵۲ در آخر قرار داشت.

تحلیل: نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل آماری نشان داد. تفاوتی معنادار بین مقدار رضایت از تعاونی و موفقیت تعاونی وجود دارد. سطح معناداری ۰/۰۰۱ شده است از ۰/۰۵ کم‌تر است و همبستگی ۰/۶۲۴ بنابراین، رابطه بین آن‌ها معنادار و قوی است.

الف- مقدار موفقیت تعاونی کم $Min \leq A < Mean - SD$: ضعیف $A =$

ب- مقدار موفقیت تعاونی متوسط $Mean - SD \leq B < Mean$: متوسط $B =$

ج- مقدار موفقیت تعاونی زیاد $Mean \leq C < Mean + SD$: زیاد $C =$

د- مقدار موفقیت تعاونی بسیار زیاد $Mean + SD \leq D =$: عالی $D =$

نتایج بدست آمده از تجزیه و تحلیل آماری جدول بالانشان می‌دهد می‌توان نتیجه گرفت که ۱۵/۶ در صد اعضا موفقیت تعاونی را سطح ضعیف، ۴۱/۱ در صد در سطح متوسط، ۲۴/۴ را در سطح خوب و ۱۸/۹ در سطح عالی ارزیابی کردند.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌ها سنجش موفقیت نشان داد ۱۵/۶ درصد اعضا موفقیت تعاونی را سطح ضعیف، ۴۱/۱ در صد در سطح متوسط ۲۴/۴ درصد موفقیت تعاونی را در سطح خوب و ۱۸/۹ در سطح عالی ارزیابی کردند که اگر متوسط به بالا در نظر بگیریم، تعاونی‌ها موفق بودند و اگر در سطح خوب و سطح عالی ارزیابی کنیم ناموفق بودند در این پژوهش، مقدار موفقیت تعاونی‌های تولید کشاورزی

گچساران در سطح متوسط به بالا در نظر می‌گیریم و خوب ارزیابی می‌کنیم صدیقی و درویشی‌نیا (۱۳۸۱)، قدیری و امینی (۱۳۹۰) در پژوهش‌های خود نشان دادند موفقیت در سطح متوسط به بالا رضایت‌بخش است. یافته‌ها نشان داد که رابطه بین شناخت اصول تعاونی و عوامل موفقیت با همبستگی ۰/۲۳۴ در سطح ۰/۰۲۱ معنادار شده است. بنابراین، رابطه بین شناخت اصول تعاونی و عوامل موفقیت معنادار بود، ولی رابطه ضعیف است. یافته‌ها نشان دادند که رابطه بین رضایت و عوامل موفقیت با همبستگی ۰/۶۲۴ در سطح ۰/۰۰۱ معنادار شده است در نتیجه، رابطه بین رضایت و عوامل موفقیت معنادار و قوی است که با نتایج پژوهش نکویی و همکاران (۱۳۸۸)، هم‌خوانی دارد.

منابع

- آزادی، ح. و کرمی، ع. (۱۳۸۰). مقایسه موفقیت واحدهای مکانیزه تعاونی‌های روستایی تعاونی‌های تولید و شرکت‌های مکانیزه استان فارس. علوم فنون کشاورزی و منابع طبیعی، علوم آب و خاک. جلد ۵ شماره ۳. صص ۳۳-۴۷
- ۲- امینی، ا.م.، زینل‌همدانی، ع. و رضایی، م. (۱۳۷۸). ارزیابی مهم‌ترین مؤلفه‌های درون سازمانی در موفقیت شرکت‌های تعاونی مرغداری تهران. علوم و فنون کشاورزی و منابع طبیعی. جلد ۱۲ شماره ۴۳. صص ۲۹۵-۲۸۵
- ۳- امینی، ا.م. و فلاح، م. (۱۳۸۷). موفقیت شرکت‌های تعاون روستایی استان اصفهان و ارزیابی سازه‌های مؤثر بر آن، علوم و فنون کشاورزی و منابع طبیعی. جلد ۱۲ شماره ۴۶. صص ۲۸۸-۲۷۳.
- ۴- بذرافشان، ج. و شاهین، ح. (۱۳۸۹). آسیب شناسی تعاونی‌های تولید روستایی در ایران مجموعه مقالات چهارمین کنگره بین‌المللی جغرافی دانان جهان اسلام: (ICIWG 2010).
- ۵- ثمری، ع. و رسول زاده، ب. (۱۳۸۷)، بررسی متغیرهای تاثیرگذار بر افزایش انگیزه پیشرفت و کسب موفقیت در مدیران تعاونی‌ها. نشریه مدیریت دولتی. جلد ۱ شماره ۱. صص ۳۳-۵۰
- ۶- جعفری، ح. و غفوریان عصادست، م. (۱۳۹۱)، نقش شرکت‌های تعاونی تولید در توسعه روستایی دهستان بیزکی شهرستان چناران با تأکید بر ابعاد اقتصادی. فصلنامه علمی-پژوهشی نگرش‌های نو در جغرافیایی انسانی. جلد ۴ شماره ۴. صص ۲۱۴-۲۰۱
- ۷- حیدری، ف. نادری مهدی، ک. یعقوبی فرانی، ا. و حیدری، ع.ق. (۱۳۹۴)، تحلیل شاخص‌های شناسایی تعاونی‌های موفق کشاورزی. تعاون و کشاورزی. سال ۴، شماره ۱۴. صص ۳۹-۶۰

- ۸- حیدرپور، ز. توتکله، ح. شعبانعلی فمی، ح. اسدی، ع. و ملک محمدی، ا. (۱۳۸۷)، عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی‌های جنگل‌نشینان غرب استان مازندران از دیدگاه اعضا. فصلنامه روستا و توسعه. سال ۱۱، شماره ۲، صص
- ۹- حیدری ساریان، و. (۱۳۹۱)، بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی‌های تولید روستای مطالعه موردی: شهرستان پارس‌آباد. فصلنامه علمی - پژوهشی نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی. سال ۴، شماره ۲، صص ۱۶۵-۱۵۱. ۳۸-۲۱
- ۱۰- دانشور کاخکی، م. عاقل، ح. هاتف، ح. و سروری، ع.ا. (۱۳۸۸)، نقش مدیریت در عملکرد شرکت‌های تعاونی تولید روستایی استان خراسان رضوی. روستا و توسعه. سال ۱۲، شماره ۴، صص ۳۷-۲۳
- ۱۱- شعبانعلی فمی، ح. چوپچیان، ش. رحیم‌زاده، م. و رسولی، ف. (۱۳۸۵)، شناخت و تحلیل سازه‌های موفقیت شرکت‌های تعاونی زنان در ایران. مطالعات زنان. سال ۴، شماره ۲، صص ۸۹-۱۰۹
- ۱۲- صدیقی، ح. و درویش‌نیا، ع.ا. (۱۳۸۱)، بررسی مقدار موفقیت شرکت‌های تولید روستایی استان مازندران. مجله علوم کشاورزی ایران. جلد ۳۳، شماره ۲، صص ۳۲۳-۳۱۳
- ۱۳- صفری، ح. آریان فر، خ. و ابراهیمی، ع. (۱۳۸۸)، عوامل مؤثر بر موفقیت شرکتهای تعاونی مصرف برتر. نشریه اقتصادی. اجتماعی و فرهنگی تعاون. سال ۲۰، شماره ۲، صص ۵۱-۳۳
- ۱۴- رسول، عباسی، ر. بهزاد، رسول زاده، ب. و عباسی، پ. (۱۳۸۸)، عوامل مؤثر بر موفقیت و عدم موفقیت تعاونی‌های تولیدی استان اردبیل. تعاون. سال ۲۰، شماره (۲۱۱-۲۱۰)، صص ۹۰-۷۱
- ۱۵- فدایی، م. و محمود، فال سلیمان، م. (۱۳۹۰)، نقش شرکتهای تعاونی تولید کشاورزی (روستایی) در ارتقای سطح زندگی و رفاه اعضا (مطالعه موردی شهرستان‌های فارس و کوهرنگ). تعاون. سال ۲۲، شماره ۸، صص ۸۴-۷۳
- ۱۶- قدیری مقدم، ا. و نعمتی، ا. (۱۳۹۰)، اولویت‌بندی تنگناهای پیش روی تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان مشهد با تأکید بر نظام بازاریابی کاربرد معیار آنتروپی اقتصاد و توسعه کشاورزی. علوم و صنایع کشاورزی. جلد ۲۵، شماره ۱، صص ۸۴-۷۶
- ۱۷- کریمی، ف. نوری‌پور، م. هدایت‌نیا، س. و محمدی‌ثمیری، ذ. (۱۳۹۳)، واکاوی سازه‌های اجتماعی مؤثر بر موفقیت تعاونی‌های تولید روستایی مطالعه‌ی موردی: شهرستان بویراحمد پژوهش‌های روستایی. دوره ۵، شماره ۲، صص ۳۵۴-۳۳۳
- Cooperatives in the knowpedge based society: an empiricap study. J. Agric. Cooper. Vopume 31, Issue 2: PP 145-156.
- Martin J, F. (2012). Economic bases for a cooperative business in Spovenian Ag ricultura: Agricuptura. Vopume 1, Issue 2: PP 1-5.

- Rabi N. Patra, Mahendra P. Agasty. (2013). Cooperatives, Agriculture an Rurap Development: Rope, Issues and Popicy Imppications: Of Humanities And Sociap Science. Vopume 13, Issue2: PP 14-25.

پیوست‌ها

شکل ۱- چارچوب مفهومی پژوهش.

جدول ۱- اهداف اجتماعی موفقیت تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان گچساران.

رتبه	ضریب تغییرات	واریانس	انحراف معیار	میانگین	گویه‌های اجتماعی
۹	۰/۵۳	۱/۳۳	۱/۱۵	۲/۱۳	۱. افزایش آموزش فنی کشاورزان
۱۱	۰/۵۵	۱/۵۲	۱/۲۳	۲/۲۳	۲. آموزش اصول تعاونی به اعضا
۷	۰/۵۱	۱/۴۴	۱/۲۰	۲/۳۲	۳. تلاش تعاونی برای نوآوری در تولید
۲	۰/۴۳	۱/۵۶	۱/۲۵	۲/۹۰	۴. ایجاد ارتباط دوستانه بین اعضا
۳	۰/۴۳	۱/۳۴	۱/۱۵	۲/۶۷	۵. اهمیت دادن به اصول تعاونی
۶	۰/۴۹	۱/۶۱	۱/۲۷	۲/۵۴	۶. استفاده از نیروی جوان در تعاونی
۸	۰/۵۲	۱/۴۷	۱/۲۱	۲/۳۱	۷. تماس بیش‌تر با مروج پس از عضویت
۵	۰/۴۸	۱/۲۹	۱/۱۳	۲/۳۴	۸. کاهش روحیه فردگرایی
۴	۰/۴۶	۱/۵۴	۱/۲۴	۲/۶۶	۹. پای‌بندی اعضا به اصول تعاونی
۱۳	۰/۵۶	۱/۶۶	۱/۲۹	۲/۲۸	۱۰. برگزاری جلسه‌های مجمع عمومی

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۲- اهداف اقتصادی موفقیت تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان گچساران.

رتبه	ضریب تغییرات	واریانس	انحراف معیار	میانگین	گویه‌های اقتصادی
۷	۰/۵۵	۱/۲۹	۱/۱۳	۲/۰۶	۱- تأمین نیازهای اعضا با افزایش درآمد
۱۱	۰/۵۷	۱/۲۵	۱/۱۲	۱/۹۵	۲. توانایی در بازپرداخت اعتبارات تعاونی
۱۲	۰/۵۹	۱/۲۴	۱/۱۱	۱/۸۸	۳. تأمین تجهیزات مورد نیاز کشاورزی
۱۳	۰/۶۱	۱/۴۶	۱/۲۰	۱/۹۷	۴. آشنایی با نیاز مصرف‌کنندگان
۸	۰/۵۵	۱/۰۶	۱/۰۳	۱/۸۵	۵. بهبود بازاریابی محصولات
۹	۰/۵۶	۱/۱۱	۱/۰۵	۱/۸۵	۶. افزایش سرمایه بعد از عضویت در تعاونی
۱۰	۰/۵۶	۰/۸۳	۰/۹۱	۱/۶۰	۷. دسترسی بیش‌تر به ماشین‌آلات مورد نیاز
۳	۰/۵۱	۱/۰۷	۱/۰۳	۲	۸. افزایش عملکرد در سطح نسبت به گذشته
۴	۰/۵۳	۱/۳۰	۱/۱۴	۲/۱۳	۹. صرفه‌جویی در هزینه کارگری در تعاونی
۶	۰/۵۴	۱/۴۹	۱/۲۲	۲/۲۲	۱۰. افزایش تمایل به خرید سهام

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۳- اهداف ساختاری موفقیت تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان گچساران.

رتبه	ضریب تغییرات	واریانس	انحراف معیار	میانگین	گویه‌های ساختاری
۱۱	۰/۵۲	۱/۵۱	۱/۲۳	۲/۳۶	۱. تأمین نظم سازمانی
۳	۰/۴۹	۱/۷۷	۱/۳۳	۲/۷۱	۲. تأمین اعتماد اعضاء به مدیر عامل
۲	۰/۴۸	۱/۶۸	۱/۲۹	۲/۶۵	۳. شفاف بودن وظایف افراد
۹	۰/۵۰	۱/۷۴	۱/۳۲	۲/۶۰	۴. رعایت عدالت تعاونی
۷	۰/۵۰	۱/۲۹	۱/۱۳	۲/۲۷	۵. تدوین برنامه‌ی جامع و بلندمدت
۱۰	۰/۵۱	۱/۳۵	۱/۱۶	۲/۲۶	۶. بالا بودن پژوهش‌های مدیران تعاونی
۱	۰/۴۷	۱/۴۹	۱/۲۲	۲/۵۵	۷. روابط دوستانه بین مدیران اعضا
۴	۰/۴۹	۱/۴۹	۱/۲۲	۲/۴۶	۸. مدیریت قوی و شایسته در تعاونی
۱۲	۰/۵۴	۱/۵۱	۱/۲۳	۲/۲۶	۹. کاهش وابستگی تعاونی به دولت
۶	۰/۵۰	۱/۲۹	۱/۱۳	۲/۲۷	۱۰. کافی بودن نیروی متخصص

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۴- اهداف محیطی موفقیت تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان گچساران.

رتبه	ضریب تغییرات	واریانس	انحراف معیار	میانگین	گویه‌های محیطی
۱۰	۰/۶۲	۱/۴۰	۱/۱۸	۱/۸۸	۱. افزایش حمایت دولت در چارچوب تعاونی
۹	۰/۶۲	۱/۱۵	۱/۰۷	۱/۷۱	۲. افزایش دسترسی به تسهیلات نرخ پایین
۸	۰/۶۱	۰/۹۹	۰/۹۹	۱/۶۲	۳. دریافت وام در مدت زمان کوتاه‌تری
۲	۰/۵۴	۱/۵۶	۱/۲۴	۲/۳۰	۴. حل مشکل بیمه کشاورزی اعضا
۵	۰/۵۸	۱/۶۵	۱/۲۸	۲/۱۹	۵. کنترل بیش‌تر بر نوسان قیمت نهاده‌ها
۶	۰/۵۹	۱/۷۴	۱/۳۲	۲/۲۲	۶. بهبود زیرساخت‌های مورد نیاز مانند آب
۳	۰/۵۷	۱/۲۵	۱/۱۱	۱/۹۳	۷. رفع مشکل وثیقه در ادارات برای اعتبار
۱	۰/۵۲	۱/۳۲	۱/۱۵	۲/۲۰	۸. کاهش اختلاف با نهادهای دولتی
۴	۰/۵۷	۱/۳۷	۱/۱۷	۲/۰۵	۹. دسترسی بیش‌تر به پشتیبانی مالی در تعاونی
۷	۰/۶۱	۱/۳۴	۱/۱۶	۱/۸۹	۱۰. دسترسی بیش‌تر به معافیت مالیاتی

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۵- اصول تعاونی

رتبه	ضریب تغییرات	واریانس	انحراف معیار	میانگین	اصول
۸	۰/۶۲	۱/۹۲	۱/۳۸	۲/۲۲	۱. عدم مشارکت در فعالیت‌های سیاسی
۷	۰/۵۰	۱/۸۲	۱/۳۵	۲/۶۹	۲. محدود بودن سود سهام
۲	۰/۳۶	۱/۴۱	۱/۱۸	۳/۲۸	۳. همکاری با سایر تعاونی‌ها
۴	۰/۴۱	۱/۹۷	۱/۴۰	۳/۴۲	۴. آموزش اعضا
۳	۰/۴۱	۱/۷۴	۱/۳۱	۳/۲۱	۵. فروش نقدی و به قیمت روز
۱	۰/۳۵	۱/۴۲	۱/۱۹	۳/۳۳	۶. عضویت آزاد و داوطلبانه
۵	۰/۴۱	۱/۷۸	۱/۳۳	۳/۲۴	۷. عرضه اجناس مرغوب
۶	۰/۴۹	۲/۳۸	۱/۵۴	۳/۱۰	۸. خرید محصولات کشاورزی

جدول ۶- رابطه بین شناخت اصول تعاونی و اهداف تعاونی (عوامل موفقیت).

موفقیت	اصول	موفقیت
۰/۲۳۴	۱	همبستگی پیرسون
۰/۰۲۱		معناداری
۹۰	۹۰	تعداد
۱	۰/۲۳۴	همبستگی پیرسون
۹۰	۰/۰۲۱	معناداری
	۹۰	تعداد

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۷- عوامل رضایت از تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان گچساران.

رتبه	ضریب تغییرات	واریانس	انحراف معیار	میانگین	عوامل رضایت
۲	۰/۴۳	۱/۷۷	۱/۳۳	۳/۰۷	۱. رضایت از شغل کشاورزی
۴	۰/۴۷	۱/۴۴	۱/۲۰	۲/۵۴	۲. رضایت از عضویت در تعاونی
۵	۰/۵۰	۱/۶۶	۱/۲۹	۲/۶۰	۳. رضایت از عملکرد هیئت‌مدیره تعاونی
۶	۰/۵۳	۱/۵۹	۱/۲۶	۲/۳۹	۴. رضایت از کیفیت برنامه‌های ترویجی تعاونی
۳	۰/۴۴	۱/۶۸	۱/۳۰	۲/۹۳	۵. حاضر به دیگران توصیه کنم عضو تعاونی شوند.
۱	۰/۴۲	۱/۴۳	۱/۲۰	۲/۸۲	۶. رضایت از تأمین نهاده‌ها و توزیع به وسیله تعاونی

جدول ۸- رابطه بین رضایت از تعاونی و اهداف تعاونی (عوامل موفقیت).

	موفقیت	رضایت
موفقیت	همبستگی پرسون	۰/۶۲۴
	معناداری	۰/۰۰۰۱
	تعداد	۹۰
رضایت	همبستگی پرسون	۰/۶۲۴
	معناداری	۰/۰۰۰۱
	تعداد	۹۰

جدول ۱۰- سنجش مقدار موفقیت تعاونی‌های تولید کشاورزی گچساران.

سطوح موفقیت	فراوانی	درصد فراوانی
ضعیف	۱۴	۱۵/۶
متوسط	۳۷	۴۱/۱
خوب	۲۲	۲۴/۴
عالی	۱۷	۱۸/۹
کل	۹۰	۱۰۰

